

képrajzolóját, a közönség már ismeri. Ebben a kötetében húsz elbeszélést gyűjtött egybe, valószínűleg mind vagy legalább is nagyrészt olyanokat, melyek már korábban elszórtan megjelentek. Ez magyarázza, hogy igen különböző jellegű és értékű történetek kerültek egymás mellé. Túlnyomó részben egyszerűbb olvasóközönség számára íródtak, erősen hangsúlyozott, gyakorlatiasan propagáló (például szövetkezeti eszme) célzatú tartalommal. Van azonban néhány novellája, illetve rajza, melyek igényesebb olvasók előtt is megállják helyüket. Első helyen kell említenünk a «Máglyán» címűt, mely Savonarola lázas életét szorítja össze egy megkapó lendületű történetbe. Ez és még néhány más (A halál riadója, Mókuska) mutatja, hogy Hegyaljai Kiss Géza hivatott író és épen ezért kezében az úgynevezett «építő-irodalom» is jó helyen van. Mert mindenki előtt világos, hogy igazi írónak kell állniuk erre a területre. A vallási vagy erkölcsi tartalom csak a művészet átütő ereje által tud valóban érvényesülni még irodalmilag igénytelesebb olvasóközönség előtt is.

Ugyanerre a gondolatra jut az olvasó a másik kötetnél is. Kapi munkája, melyet a szerző a «történeti elbeszélés» szerény nevével nevez, határozott hitépítő regény. A mult év folyamán napvilágot látott már egy rendkívül ügyesen szerkesztett vidéki evangélikus hetilap hasábjain. Olvasótáborra már akkor nagy érdeklődéssel kísérté az egyes fejezeteket s egészen biztos, hogy mostani könyvalakban megjelenése olvasói számát még erősen növelni fogja. Maga a történet a XVIII. századba van behelyezve. Nagyon természetes, hogy Kapi a multról ír, hogy a jelen értsen belőle. Rafanides prédikátornak, a történet főalakjának, hitelességét úgy mutatja be, hogy necsak a XVIII. századra legyen érvényes, hanem a mai időkre is. A regény ily módszeréből önként folyik, hogy némi, a jelen számára hangsúlyozott retorikus jelleg kikerülhetetlenné vált. Ugyanez hozza magával, hogy valami egészen halvány hangulati anachronizmus is érzik itt-ott az elbeszélés folyamán. Rafanides szavainak egyikét fordulata, bár az egész munkán lehelletszerű stil-archaizmus vonul végig, annyira a má-ban él, hogy szinte elfeledjük a különben elég erősen megfestett történeti színteret. Mindez azonban teljesen tudatos Kapi művében.

Talán mondhatnók ezt úgy is, hogy tudja, mi a hit-építő regény műfaji követelménye. Maga a történet mindvégig ébren tartja a figyelmet. Egyvonalú menete mellett is nagyon változatos tud lenni, amit főként egy-egy festői leírás, másutt egy-egy lüktetően fordulatossá vagy érzelmes jelenet biztosít.

K. D.

Várkonyi Hildebrand: A pszichológia alapvetése. A könyv a szó legkönyvebb értelmében az, aminek szerzője nevezi: alapvetés. Bevezető része egy, amit a bemutatott fejezetek körvonalalából sejtethet, teljes részletességgel kidolgozott elméleti, lélektani rendszernek, mely a tapasztalati és a metafizikai lélektan között mintegy közép-helyet foglalva el, ezek anyagát törekszik filozofikussá tenni. Várkonyi előszava szerint ez az elméleti lélektan körülbelül olyan szerepet töltene itt be, mint amilyen az elméleti fizikának jut a maga helyén: a tapasztalás tényeiből közvetlenül következő feltevéseket, meghatározásokat, elméleteket fejtené ki, s így összekötő kapocs lenne a lélektan tapasztalati és metafizikai kidolgozása között.

Ezeknek a meggondolásoknak megfelelően az első kötet alapvetése első sorban az újcélú lélektan feladatának elkülönítését és meghatározását adja a lélektan különböző irányainak tárgyalása kapcsán. Az újabb fenomenológiai eredmények kapcsán tudományelméletileg is foglalkozik a lelki jelenségek leírásának lehetőségével és határaival. A lélektan irányainak és fajtáinak áttekintésében lehető teljességre törekszik, de céljának és a bevezetés természetének megfelelően itt még csak a kialakult irányokat részesíti figyelembe s a paedagógiával összefüggő törekvéseket (megértő pszichológia) ismereti teljes részletességgel. Mely elgondolásokon nyugvó, biztos és világos értelmezésekben gazdag fejezetek szólnak a tudatról, a figyelemről, a tudattalan problémájáról. A tudat és a tudattalan különböző pszichológiai magyarázatain kívül aprólékosabban megvilágítja a tudat egységét és folytonosságát (James) s a hozzákapcsolódó kérdéseket, így elsősorban az illuziót és a hallucinációt. A figyelem tárgyalásában paedagógiailag használható felosztásra törekszik s a sok fajtájú figyelem lényegét a teoretikus filozófia elvei szerint az érdeklődő hangulatban látja. Záró fejezete a lelki jelenségek

osztályozásával foglalkozik. A jól kialakult, megállapodott szempontok mellett érvényesülnek itt az újabb fenomenológiai megfontolások eredményei is (aktusok és tartalmak). Szükségtelen tudományelméleti kölcsönzésekre azonban nem hajlandó Várkonyi. Más tudományokhoz csak ott fordul, hol a lelki jelenségek nélkülök nem, vagy csak tökéletlenül értelmezhetők.

A szakkritika feladata, hogy részletes, jelentőségéhez méltó bírálatban foglalkozzék e figyelmet keltő tudományos kezdeményezéssel, mely már az első részben is nagy önállóságot mutat s így, azt hisszük, joggal számíthat a komoly számbavételre. Ez az ismeretetés csak a művelt és filozófiai szempontból is művelődni vágyó magyar olvasó figyelmét akarja felhívni arra a munkára, mely amellett, hogy nagy világossággal tájékoztat egy új pszichológiai rendszer alapjai felől, rendkívül sok, mindenki számára hozzáférhető ismeretet és gondolatébresztő megállapítást is közöl a lelki jelenségek világáról.

A kötet a «Magyar Göschén» sorozatában, Thienemann Tivadar Tudományos Gyűjteményében jelent meg.
—rl.

Széchenyi-anthológiák. Két, csaknem azonos című és tartalmú kiadványt említtünk. Az egyiknek a címe *Széchenyi tanításai*, a másiké *Széchenyi vallomásai és tanításai*. Amaz a Magyar Népművelés Könyvec. sorozatnak első darabjaként Miskolc város áldozatkészségéből jelent meg, emezt a Studium adja ki. Mind a kettőt Fekete József és Váradi József állították össze, csak hogy amazt az iskolán kívüli népművelés érdekében a vallás- és közoktatásügyi minisztérium, emezt pedig az Akadémia centenáriumának alkalmából a Népfőiskolai Széchenyi Szövetségek megbízásából. Anyagában ez utóbbi valamivel terjedelmesebb, viszont a másik képmellékletekben gazdagabb. Két kiadványt látszik tehát itt versengeni egy csaknem azonos kiadvány terjesztéséért, a Széchenyi-kultusz mennél hathatósabb szolgálata végett. Egy magasabb rendű népművelés két szerve áll a két kiadvány mögött. Örülni lehet a buzgalomnak, mellyel vetekedve igyekeznek a magyar nép igazi tanítójává megtenni, a magyar néphez igazán eljuttatni a legnagyobb magyart.

A két kiadvány közös anyaga: lehetőleg összefüggő szemelvények Széche-

nyi minden munkáiból, megfelelő tárgyi csoportosítással, úgyhogy Széchenyi egész gondolatrendszere a maga valódi gazdagságában tükröződjék bennök. Ismerünk hasonló természetű kiadványokat, melyek még ma is forgalomban vannak. A Magyar Remekírók Berzeviczy-féle szemelvényes kötete azonban (ez az egyik), úgy látszik, már nem igen kapható; a Székú Gyula-féle «Széchenyi igéi» pedig (ez a másik) tudunkkal korántsem fogott ugyan még el, de az új kiadvány összeállító szerint «ez a gondosan megválogatott s pompás gondolatgyűjtemény egymagában s kis terjedelme miatt mélyebb és nagyobb igényű Széchenyi-kultuszhoz nem elegendő; az érdeklődés felszításához azonban kiválóan alkalmas». Mi azt hisszük, hogy mélyebb és nagyobb igényű Széchenyi-kultusz csak Széchenyi műveinek közvetlen ismerete alapján gondolható és semmi-féle anthologia nem tekintheti magát többnek, mint az érdeklődés felszítójának. S épen kisebb terjedelmű, de gondosan megválogatott gyűjtemény jobban szolgálhatja az úttörés célját, mint a nagysúlyú kötetek.

Az új anthologia valóban nagyobb arányú az eddigiekénél s igazán bőséges anyaggal örvendeztetni meg mindazokat, kiknek könyvespolcait nem díszíthetik Széchenyi saját nagy kötetei. Dicséretes a buzgalom is, mellyel szerkesztői a nagy tanítónak a műveit át meg átbúvárolták mások számára. Kár volt azonban az anélkül is nagyobb arányú kötetet még mindenféle előljáró tanulmányokkal és közlésekkel terhelni. Anthologia szerkesztője akkor jár el leghelyesebben, ha a lehető legrövidebbre fogott felvilágosítások után gyorsan visszavonul s magára hagyja az olvasót a kezébe adott kincsekkel. Itt azonban előbb Fekete József és Váradi József állítanak meg bennünket egy-egy bevezető szóra, amely nagyon is hosszúra nyúlik. Fekete Józsefét más szempontból is kifogásolhatni. Azt látszik hinni: a Széchenyi-kultusz korszerűbbnek tűnik fel, ha kimutathatni róla, hogy ultramodern törekvésekkel (aktívizmus!) is rokonítható, s ha magát a legnagyobb magyart futólag egy mai íróval ejti párhuzamba, ami pedig még akkor is profanizálás lenne, ha az illető modern író legalább egy szikrárt melengetne lelkében Széchenyi feloltságérzetéből.

E bevezetés nélkül többet érne a kötet s talán kevésbé hívná ki az